

Projecte #metaOER - Guia de recursos (v1.1)

Julià Minguillón
Universitat Oberta de Catalunya

1 - Introducció

Entre els anys 2005 i 2007, una comunitat d'interès al voltant dels recursos educatius en obert (OER, segons les seves inicials en anglès) impulsada per la UNESCO va participar en un estudi per esbrinar quines eren les principals qüestions clau per a promoure i impulsar el moviment dels recursos educatius en obert i fer-los sortir dels petits nínxols acadèmics on s'estaven desenvolupant. Els resultats d'aquest estudi van donar peu a un informe anomenat "OER: the way forward", publicat per Susan D'Antoni el febrer de 2008, el qual es troba accessible en diferents formats i idiomes gràcies a la pròpia comunitat que va fer difusió del mateix.

En aquest estudi es van identificar tres qüestions clau per a aconseguir els objectius proposats: **sensibilitzar** al públic en general sobre el moviment dels recursos educatius en obert; potenciar la creació de **comunitats** de pràctica/interès/aprenentatge al voltant dels recursos educatius en obert; i, finalment, desenvolupar les **capacitats** dels participants per a formar part del moviment.

El projecte #metaOER pretén recollir aquests tres reptes i, per fer-ho, va plantejar-se utilitzar els mitjans ja disponibles des d'un principi, identificant els millors recursos al voltant del moviment dels recursos educatius en obert, endreçant-los per categories (d'acord a l'informe "OER: the way forward") i oferint formació en forma de cursos virtuals i tallers per a tothom interessat a participar-hi en el mateix. L'objectiu global és posar a disposició de tota la comunitat propera un entorn obert on aprendre, discutir i compartir idees al voltant del tema "Recursos Educatius en Obert", usant el coneixement ja creat per l'àmplia comunitat internacional que s'hi dedica. No es tracta de crear nous recursos educatius en obert, sinó respondre a les preguntes inicials que tota persona interessada en el moviment es pot plantejar en un moment donat. Bàsicament, com començar a ser un consumidor però encara millor un productor de recursos educatius en obert, des de qualsevol nivell de partida.

Així doncs, els objectius concrets del projecte #metaOER són els següents:

- Seleccionar, endreçar i oferir un conjunt de recursos en obert sobre el moviment dels recursos educatius en obert, si pot ser en tres idiomes (català, castellà i anglès).
- Respondre qüestions de l'estil "què són els OER?", "qui els impulsa?", "on els puc trobar?", però també "com puc crear-ne jo mateix?", "com els puc compartir?" i "quins aspectes tècnics, metodològics i legals he de tenir en compte?", entre d'altres.
- Donar suport a un espai de discussió obert sobre temes relacionats amb els recursos educatius en obert.
- Fer formació bàsica en forma de petits cursos i tallers, presencials i virtuals.

2 - La col·lecció #metaOER

Des del 2010 s'han identificat uns quants recursos (majoritàriament lectures en forma d'articles, conferències, etc. però també vídeos i altres tipus de recursos) sobre el moviment dels recursos en obert que són clau per a entendre'l i poder copsar la seva magnitud tenint en compte totes les dimensions que el defineixen.

Aquests recursos han estat organitzats en categories d'acord a la següent classificació:

- **Sensibilització:** documents que descriuen què és el moviment dels recursos educatius en obert, quins són els principals actors, quines institucions els promouen, com es defineix i què significa realment, el terme “obert”, etc.
- **Llicències:** els aspectes legals són sempre problemàtics donada la gran quantitat de detalls a tenir en compte. Els documents d'aquesta categoria descriuen quines llicències hi ha disponibles per a reutilitzar i compartir recursos educatius en obert, com poden combinar-se diverses d'aquestes llicències i com fer-ho visible en els recursos educatius en obert.
- **Formats:** de res serviria posar a disposició de la comunitat un recurs educatiu en obert que obligui als seus usuaris a comprar una llicència per a poder obrir o manipular el document. En aquesta categoria s'explica què són els formats oberts i quins són els errors més habituals que es cometien a l'hora de compartir recursos educatius.
- **Metadades:** un cop creat el recurs en un format obert i amb la llicència adequada, els documents d'aquesta categoria s'adrecen a respondre com cal etiquetar-lo i descriure'l per tal de fer-lo visible, tant per humans com per màquines, de forma que sigui fàcilment localitzable, augmentant la seva visibilitat i el seu potencial grau de reutilització. A banda del títol, autors, data de creació, la llicència utilitzada, etc., la descripció pot incloure aspectes com ara l'audiència del recurs, el nivell educatiu, si es tracta d'aprenentatge formal o informal, etc., el que redundarà en una millor visibilitat del recurs en cerques avançades.
- **Repositoris:** els documents en aquesta categoria descriuen diferents col·leccions a nivell nacional i internacional on es poden trobar i compartir recursos educatius en obert.
- **Programari:** finalment, en aquesta categoria es troben documents que descriuen eines que poden donar suport per resoldre problemes concrets de qualsevol de les categories anteriors.

Els documents es troben en el repositori institucional de la UOC, més concretament en un espai anomenat metaOER¹, el qual té una presentació del projecte (incloent-hi aquest document) així com un espai de proves utilitzat en els tallers pràctics. Els documents, organitzats d'acord a les categories descrites amb anterioritat, es troben en tres idiomes sempre que és possible, tot i que encara predominen els recursos en anglès.

La col·lecció no està tancada; tot i que no s'espera tenir un gran nombre de documents (s'ha optat per seleccionar només aquells considerats millors i que segueixen l'esperit de l'informe “OER: the way forward”), és obvi que conforme vagin apareixen nous recursos interessants per al projecte #metaOER aquests acabaran formant part del

¹ <http://hdl.handle.net/10609/2782>

mateix, així com les traduccions al català i castellà dels documents que de moment només es troben en anglès. Per tant, una manera possible de participar activament en el projecte #metaOER és, no només aportant nous recursos al mateix, sinó també traduint algun dels recursos existents al català o al castellà. Es pot trobar més informació de com participar en l'apartat 4 d'aquesta guia.

3 - Una proposta d'utilització de la col·lecció #metaOER

L'accés a la col·lecció pot començar en aquest primer document, que permet fer-se una idea del que hi ha a la mateixa. No hi ha un ordre preestablert, però un dels objectius d'aquest document és proporcionar una petita guia o mapa que pot ser usada per a endinsar-se en el moviment dels recursos educatius en obert.

Aquesta guia no pretén ser exhaustiva i cobrir tots els documents que hi ha a la col·lecció, sinó que proposa un possible itinerari que pot seguir-se més o menys estrictament en funció de l'interès de cada participant. Aquesta guia és revisada constantment d'acord a nous documents que vagin incorporant-se a la col·lecció.

3.1 - La categoria sensibilització

Òbviament, l'apartat de sensibilització és el que inclou els primers documents a llegir, per tal de conèixer què són els anomenats OER. Així doncs, com a proposta possible recomanem començar per llegir ràpidament l'informe "OER: the way forward"² (també disponible en català i castellà³), per tal d'entendre una mica el perquè de tot plegat del projecte #metaOER i d'aquesta guia de recursos.

La declaració de Cape Town⁴ és també un primer document a llegir que dona una idea de la magnitud del moviment i quins són els principals actors involucrats, tot i que el millor que pot fer un és adherir-se⁵ a la declaració i fer créixer el nombre de participants, començant a sentir-se part del moviment.

Si no tenim gaire temps podem anar directament al document "7 things you should know about open educational resources"⁶, el qual intenta respondre a les qüestions de què són, com funciona, qui hi està ficat, per què és important, quins són els problemes, cap on va i, finalment, quines són les implicacions per l'ensenyament i l'aprenentatge. Per la seva banda, el document "Open Educational Resources: an Introductory Note"⁷, de Sally Johnstone ja entra en més detall per definir què és un recurs educatiu en obert i com han funcionat les comunitats de pràctica impulsades per la UNESCO al voltant d'aquest terme, presentant diverses iniciatives com ara l'OpenCourseWare del MIT, o bé les llicències Creative Commons, que mereixen una categoria específica dins del

² <http://hdl.handle.net/10609/7163>

³ <http://hdl.handle.net/10609/7161> en català i <http://hdl.handle.net/7162> en castellà

⁴ <http://hdl.handle.net/10609/7181> (7183 i 7182 per català i castellà respectivament)

⁵ <http://www.capetowndeclaration.org/sign-the-declaration>

⁶ <http://hdl.handle.net/10609/7101> (de moment només en anglès perquè la llicència que té no permet fer obra derivada, és a dir, ni tan sols traduir-lo; s'espera poder contactar amb EDUCAUSE per resoldre aquest fet i poder oferir-lo també en català i castellà)

⁷ <http://hdl.handle.net/10609/12383> (/12384 català / 12385 castellà)

projecte #metaOER donat que els aspectes legals són els que acostumen a generar més dubtes a l'hora de publicar un recurs educatiu en obert.

És el moment de llegir ara l'article "Openness as Catalyst for an Educational Reformation", de David Wiley, on l'autor defineix què vol dir obert fent una gradació en funció de les llibertats (les 4 Rs) que tenim a l'hora de treballar amb recursos educatius en obert: *reutilitzar*, com a primer nivell; *revisar*, un pas més enllà de la simple reutilització, el que ens fa deixar de ser consumidors i començar a ser productors; *remesclar*, combinant diferents recursos oberts en un de nou i, finalment, *redistribuir*, per tal de reintroduir el coneixement creat en la mateix cicle continu. L'article acaba plantejant el dilema que representa per als docents el fet d'adherir-se o no al moviment i les implicacions ètiques però també legals en funció de la postura adoptada.

3.2 – La categoria Llicències

Un cop ja és té més clar què vol dir "obert" en aquest context, és hora de traduir les llibertats descrites per David Wiley en algun mecanisme que permeti establir què es pot fer i que no amb un recurs que s'obre en un cert grau, en funció del que permetem fer amb el mateix, és a dir, quantes de les Rs habilitem. Aquest mecanisme són les llicències, i tot i que de llicències n'hi ha moltes, començant pel propi copyright, ens centrarem en les llicències Creative Commons que són les més usades en aquest tipus de continguts.

Recomanem començar per la lectura de l'excel·lent article de Raquel Xalabarder, "Les llicències Creative Commons: una alternativa al copyright?"⁸, el qual comença fent una contextualització històrica del perquè de les llicències Creative Commons i tot seguit les descriu en detall, explicant què vol dir cadascuna de les clàusules BY, NC, ND i SA que són les que permeten establir realment el grau de "llibertat" (en el sentit d'obert) del recurs en qüestió. L'article passa aleshores a analitzar des d'un punt de vista jurídic (però amb un llenguatge entenedor) les implicacions d'usar aquestes llicències, així com les contradiccions intrínseques al seu ús en situacions especials, el que permet aclarir molts dubtes relacionats amb la conversió d'unes necessitats o requeriments en una llicència concreta.

Per altra banda, el document "Compatibilitat de Llicències Creative Commons"⁹ intenta resoldre els dubtes que apareixen en el moment de combinar (remesclar) diversos recursos que tenen llicències diferents; fins i tot combinar recursos sota llicència Creative Commons no és tan evident en funció de les clàusules de cadascun dels recursos originals.

Finalment, per aprofundir en aquest tema tenim el també excel·lent llibre d'Ignasi Labastida, "Noves alternatives per gestionar els drets d'autoria en la difusió de continguts. Les llicències de Creative Commons"¹⁰, el qual ens presenta l'evolució de la

⁸ Publicat al número 2 d'UOC Papers (<http://www.uoc.edu/uocpapers/2/cat/index.html>) però també disponible al repositori a <http://hdl.handle.net/10609/7442> i <http://hdl.handle.net/10609/7441> en català i castellà respectivament.

⁹ <http://hdl.handle.net/10609/12386> en català i /12387 en castellà

¹⁰ <http://hdl.handle.net/10609/7444> (en català)

propietat intel·lectual i com s'ha produït l'existència d'unes llicències com les Creative Commons. El llibre inclou un capítol sobre les aplicacions de les llicències a continguts culturals i també educatius, així com exemples pràctics d'aplicació de les llicències.

3.3 – Les categories Formats i Metadades

A banda dels aspectes legals, que són els que plantegen més dubtes als usuaris que volen participar activament en el moviment dels recursos educatius en obert, hi ha també certs aspectes tecnològics que cal tenir en compte per assegurar uns mínims per a crear i compartir recursos educatius en obert de forma correcta.

El primer aspecte a tenir en compte és el format de fitxer emprat per a compartir un recurs educatiu en obert. Hi ha formats de fitxer que són propietaris i que obliguen a disposar d'una llicència d'un programari específic per a obrir i manipular-los. El document “FOSS Open Standards/Comparison of File Formats”¹¹ descriu els formats més habituals, per diversos tipus d'arxiu: documents, imatges, àudio i vídeo. Un altre document que complementa a aquest és l'anomenat “Exemplary Collection of tools and standards for producing open educational content”¹², el qual conté un recull d'eines per a crear recursos en formats oberts.

L'altre aspecte important, ja més tècnic, és com descriure formalment un recurs educatiu en obert per poder ser fàcilment localitzat, tant dintre d'un repositori concret com mitjançant els cercadors d'Internet en particular. El document “A gentle introduction to metadata”¹³, de Jeff Good, tot i ser orientat a lingüistes que volen gestionar col·leccions de recursos, permet fer-se una idea i respondre a les qüestions que són les metadades, per a què serveixen (i per a què no) i com es creen, tenint en compte el context on ha d'anar el recurs (és a dir, el repositori on s'emmagatzemarà).

4 – Com participar en el projecte #metaOER

El projecte #metaOER va ser creat amb un esperit obert a la participació de tota la comunitat interessada en els recursos educatius en obert. En aquest sentit, oferim la possibilitat de participar en el mateix de moltes maneres:

- Aportant nous recursos a la col·lecció, ja sigui propis o localitzats a la xarxa.
- Traduint al català i/o castellà aquells recursos que només es troben en un sol idioma o bé en anglès.
- Participant en el blog <http://oer.uoc.edu/metaOER> en les discussions al voltant del món dels recursos educatius en obert.
- Sugerint qualsevol idea! Contacta amb metaoer@uoc.edu i fes-nos una proposta.

¹¹ <http://hdl.handle.net/10609/7605> (en anglès)

¹² <http://hdl.handle.net/10609/7861> (en anglès)

¹³ <http://hdl.handle.net/10609/7601> (en anglès)

